

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-48>

УДК 336.14(477)

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

EXPRESS-ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF FISCAL POLICY ON SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

Мискін Юрій Ігоревичдоктор економічних наук, доцент,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8160-3262>**Мартиненко Валентина Віталіївна**доктор економічних наук, доцент,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9078-8345>**Myskin Yurii, Martynenko Valentyna**
State Tax University

Стаття присвячена обґрунтуванню методики експрес-аналізу впливу фіскальної політики на сталий розвиток країни та ідентифікації на його основі загальних тенденцій вітчизняної практики формування та реалізації фіскальної політики забезпечення соціально-економічного розвитку України. У статті ідентифіковано індикатори експрес-аналізу впливу фіскальної політики на сталий розвиток країни та їх порогові значення для України. Проаналізовано кожен із індикаторів у динаміці за період 2009–2021 років та, на основі їх порівняння з пороговими значеннями, охарактеризовано загальні тренди у забезпеченні фіскальною політикою сталого розвитку України. Визначено, що виявлені тренди є одночасно проблемами і резервами посилення впливу фіскальної політики на сталий розвиток України. Обґрунтовано, що результати експрес-аналізу є підставою для здійснення у подальших дослідженнях комплексного аналізу впливу фіскальної політики України на сталий розвиток країни.

Ключові слова: фіскальна політика, сталий розвиток країни, бюджет, державний борг, модель соціально-економічного розвитку держави.

The article is devoted to the understanding of the problems of ensuring the fiscal policy of socio-economic development of the country, namely: the implementation of an objective assessment of the effectiveness of fiscal policy on sustainable development of the country. It is determined that one of the stages of the latter is rapid analysis. Substantiation of its methodology and its approbation on real factual data is an urgent and unsolved task of today. The purpose of the article is to substantiate the method of rapid analysis of the impact of fiscal policy on sustainable development of the country and identify on its basis the general trends of domestic practice of formation and implementation of fiscal policy to ensure socio-economic development of Ukraine. To achieve this goal, the following research methods were used: economic analysis, modeling, comparison, generalization. Approbation of the proposed method of rapid analysis of the impact of fiscal policy on sustainable development of the country on the actual data of Ukraine for the period 2009–2021, allowed to obtain the following conclusions: there are periods when the amount of public and state-guaranteed debt in recent years has exceeded the limit set in the Budget Code of Ukraine; the amount of public and state-guaranteed debt in Ukraine has reached significant proportions and has a negative impact on the sustainable development of the country; there is a clear negative trend of changes in the dynamics of the indicator "the share of public and state-guaranteed debt in gross domestic product"; the value of the indicator "share of redistributed gross domestic product through the general government sector" in Ukraine does not correspond to the chosen model of socio-economic development, and their change in dynamics is characterized by a negative trend; negative trend in the balance of Ukraine's budget policy (taking into account the negative trend of rapid growth of public and state-guaranteed debt); inefficient use of state financial borrowing. The obtained results testified to the low efficiency of the domestic practice of fiscal policy to ensure sustainable development of Ukraine, which became the basis for justifying the feasibility of finding reserves to strengthen the impact of fiscal policy on socio-economic development of Ukraine.

Keywords: fiscal policy, sustainable development of the country, budget, public debt, model of socio-economic development of the state.

Постановка проблеми. Поряд з усвідомленням важливості фіскальної політики у процесі забезпечення сталого розвитку України, незаперечним є твердження, що вітчизняна практика її формування та реалізації характеризується наявністю значної кількості суттєвих проблем, основними серед яких є: відсутність формалізованої концепції та стратегії фіскальної політики, неідентифікованість критеріїв оцінки її ефективності, низький рівень якості системи контролю результативності фіскальної політики, який породжує можливість використання останньої з метою задоволення індивідуальних та корпоративних потреб різних учасників фіскальної політики всупереч інтересам соціуму. Однією із таких актуальних проблем сьогодення є необхідність розробки методичних підходів до оцінки впливу фіскальної політики на сталий розвиток країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фіскальна політика була та є об'єктом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них: Дем'янишин В. [1], Лисяк Л. [2], Опарін В. [3], Пасічник Ю. [4], Сідельникова Л. [5], Федосов В. [3] та інші. Їх напрацювання, будучи науково цінними та практично значимими, характеризуються дослідженням фіскальної політики з різних точок зору. Проте динамічні зміни в економічному середовищі, які спричинені впливом глобалізації та діджиталізації, вимагають постійного переосмислення підходів до модернізації фіскальної політики.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Осмислення напрямів модернізації фіскальної політики України потребує здійснення об'єктивної оцінки ефективності впливу фіскальної політики на сталий розвиток країни. Одним із етапів останньої вбачається експрес-аналіз. Обґрунтування його методики та її апробація на реальних фактичних даних є актуальним і невирішеним завданням сьогодення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування методики експрес-аналізу впливу фіскальної політики на сталий розвиток країни та ідентифікація на його основі загальних тенденцій вітчизняної практики формування та реалізації фіскальної політики забезпечення соціально-економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінку впливу фіскальної політики на сталий розвиток країни доцільно здійснювати із застосуванням три-етапного підходу.

Перший етап передбачає проведення експрес-аналізу (у межах якого на основі аналізу часових рядів визначаються загальні тренди забезпечення фіскальною політикою сталого розвитку країни). На другому етапі здійснюється комплексний аналіз (в основі якого ідентифікація суттєвих тенденцій забезпечення фіскальною політикою сталого розвитку країни, яка реалізовується через економіко-математичне моделювання та SWOT-аналіз). Заключним третім етапом є ідентифікація резервів та інституційних можливостей забезпечення фіскальною політикою сталого розвитку країни.

У межах даної статті зосередимо увагу саме на першому етапі – експрес-аналізі впливу фіскальної політики на сталий розвиток країни (реалізувавши його методику на прикладі України).

Для цілей експрес-аналізу впливу фіскальної політики на сталий розвиток країни пропонується застосування наступних індикаторів: частки дефіциту зведеного бюджету (далі – ЗБ) у валовому внутрішньому продукті (далі – ВВП), частки державного та гарантованого державою боргу у ВВП, частки перерозподіленого ВВП через ЗБ, відношення абсолютного приросту доходів до абсолютного приросту видатків ЗБ та відношення обсягу капітальних видатків до розміру державних запозичень ЗБ.

На основі наведених в таблиці 1 фактичних значень індикаторів експрес-аналізу впливу фіскальної політики України на сталий розвиток держави, охарактеризуємо кожен з них та здійснимо економіко-математичну характеристику їх змін в динаміці з подальшою ідентифікацією загальних трендів.

Вплив «частки дефіциту ЗБУ на ВВП» на сталий розвиток може бути різнобічним: 1) ефективно управління дефіцитом ЗБУ здатне забезпечити покращення соціально-економічних процесів; 2) не ефективно управління дефіцитом ЗБУ спричиняє зростання боргових зобов'язань і потребу у їх погашенні у майбутньому.

При цьому, Бюджетний кодекс України чітко зазначає, що «показник дефіциту державного бюджету на кожен рік середньострокового періоду не може перевищувати 3 відсотки прогнозного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України на відповідний рік» [7].

Звідси можна чітко визначити гранично допустимий рівень частки дефіциту бюджету у ВВП, який складає обсяг менший або рівний трьом відсоткам.

Проте, не дивлячись, що перевищення гранично допустимих меж частка дефіциту бюджету у ВВП є порушенням законодавства, така ситуація допускалася у вітчизняній практиці формування та реалізації фіскальної політики держави.

Економіко-математична характеристика змін у динаміці показника «частка дефіциту бюджету у ВВП» на основі використання аналізу часових рядів засвідчила, що даний індикатор не має чіткого статистично визначеного тренду в динаміці та потребує додаткової уваги у контексті підвищення рівня ефективності управління ним.

Зростання державного та гарантованого державою боргу спричиняє збільшення обсягу видатків на погашення боргових зобов'язань, що забезпечується за рахунок скорочення інших видатків. У той же час, ефективно використання запозичених державою коштів може суттєво вплинути на збільшення дохідної частини бюджету у майбутньому.

Варто відзначити, що на сьогоднішній день існує п'ять основних теоретичних підходів щодо збалансованості бюджету держави: щорічного балансування, циклічного балансування, автоматично стабілізаційної еконо-

мічної політики, компенсуючого бюджету та функціональних фінансів.

Оцінка вітчизняної практики управління державним та гарантованим державою боргом в Україні за період 2009-2021 років засвідчила, що формування та реалізація бюджетно-боргової політики в Україні здійснюється на основі теорії компенсуючого бюджету при чітко визначеній граничній межі кредитної заборгованості країни, яку визначено у пункті 2 статті 18 Бюджетного кодексу України: «загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60 відсотків річного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України» [7].

Аналіз індикатора «частка державного та гарантованого державою боргу у ВВП» в динаміці дозволяє зробити наступні висновки:

1) у 2014, 2015, 2016, 2017 та 2018 роках розмір державного та гарантованого державою боргу перевищував визначену у БКУ граничну межу (60% від ВВП);

2) обсяги державного та гарантованого державою боргу в Україні досягли суттєво значних розмірів і здійснюють негативний вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Таблиця 1

Динаміка значень індикаторів фіскальної політики України на сталий розвиток держави за період 2009–2021 років

Назва індикатору	Значення індикатора												
	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік
Частка дефіциту ЗБУ у ВВП, %	3,9	5,8	1,7	3,5	4,2	4,5	1,5	2,3	1,4	1,9	2,1	5,3	3,4
Частка державного та гарантованого державою боргу у ВВП, %	33,5	38,6	35,1	35,3	38,4	69,3	79,1	80,9	71,8	60,9	50,2	53,9	43,6
Частка перерозподіленого ВВП через сектор загального державного управління, %	42,5	40,4	41,5	43,1	41,8	40,4	42,4	38,6	40,3	39,8	39,4	39,5	39,9
Відношення абсолютного приросту доходів до абсолютного приросту видатків Зведеного бюджету України, умовних одиниць	0	0,59	2,15	0,62	0	0,77	1,25	0,84	1,06	0,87	0,87	0,38	1,14
Відношення обсягу капітальних видатків до розміру державних запозичень Зведеного бюджету України, умовних одиниць	0,16	0,27	1,02	0,96	0,43	0,04	0,10	0,20	0,47	5,34	0,9	0,31	0,33

Джерело: складено автором за даними [6]

За такої ситуації з метою підпорядкування бюджетно-боргової політики України сталому розвитку держави необхідно перейти в управлінні державним та гарантованим державою боргом до теорії функціональних фінансів із забезпеченням жорсткого контролю за обсягами боргових зобов'язань країни через наступну норму: обсяг щорічних державних запозичень України не повинен перевищувати розмір бюджетних інвестицій у відповідний річний звітний період.

Щодо частка перерозподіленого ВВП через сектор загального державного управління, яка характеризує роль держави у забезпечення сталого розвитку країни, то її зростання свідчить, що держава збільшує обсяги акумульованих у бюджетному фонді коштів. При цьому, зростання частки перерозподіленого ВВП через сектор загального державного управління (яке, як правило, досягається через збільшення податкового навантаження) впливає на зростання доходів бюджету та теоретично розширює фінансові можливості забезпечення сталого розвитку держави. Проте зростання податкового навантаження спричиняє появу тенденції щодо зменшення податкових надходжень до бюджету у майбутньому. Крім того, створення передумов та можливостей щодо забезпечення сталого розвитку держави не завжди проявляється у фактичному поліпшенні соціально-економічного розвитку країни. Адже суттєве значення у даному контексті має якість державного управління та рівень корупції в країні.

Аналіз існуючих моделей соціально-економічного розвитку держави дозволив ідентифікувати порогові значення індикатору «частка перероз-

поділеного ВВП через сектор загального державного управління» для кожної з них (табл. 2).

Аналіз фактичних значень показника «частка перерозподіленого ВВП через сектор загального державного управління» в динаміці за період 2009–2021 років, здійснений із урахуванням, що в Україні використовується скандинавська модель соціально-економічного розвитку держави, однозначно засвідчив низький рівень ВВП, перерозподілений через сектор загального державного управління.

Приріст доходів ЗБУ забезпечує зростання бюджетного фонду, що створює передумови для підвищення ефективності реалізації соціальної функції держави.

При цьому суттєве значення мають дві обставини: 1) причини приросту доходів ЗБУ та 2) ефективність використання доходів. Приріст доходів за рахунок збільшення бази оподаткування є свідченням ефективної економічної політики держави. Зростання ж доходів ЗБУ за рахунок посилення податкового навантаження (яке негативно відображається на економічних процесах в країні) у довгостроковій перспективі спричиняє негативні соціально-економічні наслідки. Звісно, говорити про позитивний вплив приросту доходів ЗБУ на соціально-економічний розвиток держави можливо лише за умови забезпечення ефективності їх використання. У іншому ж випадку, приріст доходів ЗБУ може спричинити настання негативних наслідків для соціально-економічного розвитку держави.

У той же час, приріст видатків ЗБУ свідчить про зростання можливостей ефективної реалізації функцій держави через конкретні напрями

Таблиця 2

Порогові значення індикатора «частка перерозподіленого ВВП через сектор загального державного управління» для окремих моделей соціально-економічного розвитку держави

Модель соціально-економічного розвитку держави	Порогові значення індикатору «частка перерозподіленого ВВП через сектор загального державного управління» характеризують:	
	позитивну тенденцію	негативну тенденцію
Скандинавська (соціал-демократична) модель	50 % – 60 %	< 50 % > 60 %
Континентальна (консервативна) модель	45 % – 55 %	< 45 % > 55 %
Англосаксонська (ліберальна) модель	40 % – 50 %	< 40 % > 50 %
Південноєвропейська (рудиментарна) модель	40 % – 50 %	< 40 % > 50 %

Джерело: складено автором

бюджетних видатків. За умови достатності видатків для ефективної реалізації соціальної функції держави їх зростання дозволяє підвищити рівень забезпеченості екологічних, соціальних та економічних стандартів життєдіяльності людей. Коли ж в країні наявна ситуація, за якої приріст соціальних потреб населення випереджає приріст фінансових ресурсів, актуальною постає потреба у кардинальних змінах, які реалізуються за рахунок структурної трансформації економіки держави. За таких умов, видатки бюджету повинні зосереджуватися на капітальних вкладеннях, що створює передумови для зростання приросту фінансових ресурсів бюджету у майбутньому. У протилежному випадку (зосередження уваги на задоволенні стрімко зростаючих соціальних потреб) реалізується управління методом «гасіння пожеж», що у довгостроковій перспективі спричинить загострення соціально-економічних проблем та буде мати негативні наслідки.

Відношення абсолютного приросту доходів до абсолютного приросту видатків Зведеного бюджету України характеризує зворотний зв'язок між сталим розвитком держави та фіскальною політикою. Якщо економіка країни розвивається, то доходи бюджету держави будуть зростати. За умови, критично великого обсягу державного та гарантованого державою боргу, який є в Україні, важливе значення має формування профіцитного бюджету із одночасним забезпеченням максимального стимулювання економічної активності суб'єктів господарювання. За такої ситуації, пороговим значенням індикатора «відношення абсолютного приросту доходів до абсолютного приросту видатків Зведеного бюджету України» буде одиниця (при значенні менше одиниці збалансованість бюджетної політики буде характеризуватися негативними тенденціями, а коли значення даного індикатора буде більше, або рівне одиниці – збалансованість фіскальної політики у загальному буде характеризуватися позитивним трендом).

Аналіз динаміки фактичних значень індикатора «відношення абсолютного приросту доходів до абсолютного приросту видатків Зведеного бюджету України» за період 2009–2021 років засвідчив, що у переважній більшості звітних періодів приріст видатків зведеного бюджету перевищував приріст його доходів. Це свідчить про негативний тренд у збалансованості фіскальної політики України (за умови врахування негативної тенденції щодо стрімкого зростання обсягів державного та гарантованого державою боргу).

Частка капітальних видатків у видатках ЗБУ свідчить про тенденції у збалансованості поточного та довгострокового бюджетного менеджменту. За умови стабільної сприятливої економічної ситуації в країні логічним є концентрація уваги на поточних видатках бюджету з метою підвищення рівня забезпеченості екологічних, соціальних та економічних стандартів життєдіяльності людей. У той же час, при наявності негативних тенденцій в економіці держави, які впливають на скорочення темпів приросту доходів бюджету, важливим є збільшення частки капітальних видатків у видатках ЗБУ, що формує передумови для зростання обсягів фінансових ресурсів бюджету у майбутньому і, відповідно, за рахунок цього поліпшення соціально-економічних процесів у державі.

Специфічна ситуація складається на сьогоднішній день в Україні. Розмір державного та гарантованого державою боргу є вищим за допустиме (згідно законодавства) значення і при цьому, суттєвих позитивних змін у динаміці капітальних видатків не спостерігається.

За такої ситуації важливим є забезпечення використання норми, згідно якої обсяг щорічних державних запозичень України не повинен перевищувати розмір бюджетних інвестицій у відповідний річний звітний період. Саме для контролю за цією нормою і використовується індикатор «відношення обсягу капітальних видатків до розміру державних запозичень Зведеного бюджету України». Цілком зрозуміло, що якщо державні запозичення ЗБУ не будуть перевищувати обсяг капітальних видатків, то така ситуація є позитивною для економіки, а індикатор «відношення обсягу капітальних видатків до розміру державних запозичень Зведеного бюджету України» буде характеризуватися значенням більшим чи рівним одиниці. В протилежному випадку (коли значення індикатора буде менше одиниці) – вплив бюджетно-боргової політики на соціально-економічний розвиток України буде характеризуватися негативним трендом.

Аналіз динаміки фактичних значень індикатора «відношення обсягу капітальних видатків до розміру державних запозичень Зведеного бюджету України» за період 2009–2021 років засвідчив, що у переважній більшості звітних періодів його значення було суттєво менше одиниці.

Узагальнюючи результати проведеного експерт-аналізу, наведемо фактичні значення індикаторів впливу фіскальної політики України на сталий розвиток країни крізь призму порогових значень щодо ідентифікації позитивних та негативних тенденцій (табл. 3).

Фактичний стан індикаторів експрес-оцінки впливу фіскальної політики України на сталий розвиток країни за період 2009-2021 років у розрізі їх порогових значень

Період, рік	Значення показника									
	Частка дефіциту ЗБУ у ВВП, %		Частка державного та гарантованого державою боргу у ВВП, %		Частка перерозподіленого ВВП через сектор загального державного управління, %		Відношення абсолютного приросту доходів до абсолютного приросту витратів Зведеного бюджету України, умовних одиниць		Відношення обсягу капітальних витрат до розміру державних заповищень Зведеного бюджету України, умовних одиниць	
	порогове	фактичне	порогове	фактичне	порогове	фактичне	порогове	фактичне	порогове	фактичне
2009	≤3	3,9	≤60	33,5	50-60	42,5	≥1	0	≥1	0,16
2010	≤3	5,8	≤60	38,6	50-60	40,4	≥1	0,59	≥1	0,27
2011	≤3	1,7	≤60	35,1	50-60	41,5	≥1	2,15	≥1	1,02
2012	≤3	3,5	≤60	35,3	50-60	43,1	≥1	0,62	≥1	0,96
2013	≤3	4,2	≤60	38,4	50-60	41,8	≥1	0	≥1	0,43
2014	≤3	4,5	≤60	69,3	50-60	40,4	≥1	0,77	≥1	0,04
2015	≤3	1,5	≤60	79,1	50-60	42,4	≥1	1,25	≥1	0,10
2016	≤3	2,3	≤60	80,9	50-60	38,6	≥1	0,84	≥1	0,20
2017	≤3	1,4	≤60	71,8	50-60	40,3	≥1	1,06	≥1	0,47
2018	≤3	1,9	≤60	60,9	50-60	39,8	≥1	0,87	≥1	5,34
2019	≤3	2,1	≤60	50,2	50-60	39,4	≥1	0,87	≥1	0,9
2020	≤3	5,3	≤60	53,9	50-60	39,4	≥1	0,38	≥1	0,31
2021	≤3	3,4	≤60	43,6	50-60	39,9	≥1	1,14	≥1	0,33

Джерело: складено автором

Як видно з наведеної таблиці фактичний стан впливу фіскальної політики України на сталий розвиток країни характеризується наявністю негативних тенденцій загального характеру і потребує більш детального осмислення даної проблематики у майбутньому.

Висновки із цього дослідження і дальші перспективи в цьому напрямку. Підсумовуючи експрес-аналіз впливу фіскальної політики України на сталий розвиток країни ідентифікуємо наступні загальні тренди:

- наявні періоди, коли розмір частки дефіциту ЗБУ у ВВП перевищував нормативно допустимі межі;
- розмір державного та гарантованого державою боргу протягом останніх років перевищував визначену у бюджетному кодексі України граничну межу;
- обсяги державного та гарантованого державою боргу в Україні досягли суттєво значних розмірів і здійснюють негативний вплив на сталий розвиток країни;

– чітко прослідковується негативний тренд змін у динаміці показника «частка державного та гарантованого державою боргу у ВВП»;

– значення індикатора «частки перерозподіленого ВВП через сектор загального державного управління» в Україні не відповідає обраній моделі соціально-економічного розвитку, а їх зміна в динаміці характеризується негативним трендом;

– негативний тренд у збалансованості бюджетної політики України (за умови врахування негативної тенденції щодо стрімкого зростання обсягів державного та гарантованого державою боргу);

– неефективне використання фінансових запозичень держави.

Проведений експрес-аналіз впливу фіскальної політики України на сталий розвиток країни засвідчив наявність негативних трендів, що є підставою для здійснення у подальших дослідженнях комплексного аналізу та ідентифікації резервів посилення впливу фіскальної політики України на сталий розвиток країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дем'янишин В. Теоретичні засади бюджетної політики. *Світ фінансів*. 2007. № 1. С. 19–34.
2. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання економіки : автореф. дис ... доктора екон. наук : 08.00.08. Київ, 2010. 37 с.
3. Федосов В., Опарін В., Львовичкін С. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями : монографія. Київ : КНЕУ, 2002. 387 с.
4. Пасічник Ю. В. Бюджетно-податковий механізм формування ресурсів держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 9(119). С. 675–678.
5. Сідельникова Л. П. Податково-боргові стратегії формування бюджетних ресурсів держави : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08. Тернопіль : ТНЕУ, 2015. 620 с.
6. Офіційний сайт ДССУ. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 19.06.2022).
7. Бюджетний кодекс України : Закон України від 17.05.2014 р. № 4731-VI (із змінами та доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (дата звернення: 19.06.2022).

REFERENCES:

1. Demianyshyn V. (2007) Teoretychni zasady bjudzhetnoji polityky [Teoretychni zasady bjudzhetnoji polityky]. *The world of finance*, no. 1, pp. 19–34. (in Ukrainian)
2. Lisyak L.V. (2010) *Bjudzhetna polityka u systemi derzhavnogho rehuljuvannja ekonomiky* [Budget policy in the system of state regulation of the economy] (PhD Thesis), Kyiv. (in Ukrainian)
3. Fedosov V., Oparin V., Lovochkin S. (2002) *Finansova restrukturyzatsiia v Ukraini: problemy i napriamy: monohr.* [Financial restructuring in Ukraine: problems and directions]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
4. Pasichnyk Yu.V. (2016) *Bjudzhetno-podatkovyj mekhanizm formuvannja resursiv derzha* [Budget and tax mechanism for the formation of state resources]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 9(119), pp. 675–678. (in Ukrainian)
5. Sidelnikova L.P. (2015) *Podatkovo-borghovi strateghiji formuvannja bjudzhetnykh resursiv derzhavy* [Tax and debt strategies for the formation of state budget resources] (PhD Thesis), Ternopil: TNEU. (in Ukrainian)
6. Oficijnij sajt DSSU [Official website of DSSU]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
7. Byudzhethnij kodeks Ukrayini: Zakon Ukrayini vid 17.05.2014 r. № 4731-VI (iz zminami ta dopovnennyami) [Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine of May 17, 2014 № 4731-VI (as amended)]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)